

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk, onverwacht (?) springlevend!

"Het stavenboek van het sociaal-cultureel werk", is de naam van een nieuwe boek van de sector van het sociaal-cultureel werk. Het verschijnt voor het eerst maar heeft de ambitie jaarlijks terug te keren, en te fungeren als een soort van weerkerend gezondheidsrapport van deze sector.

Want de vraag of die sector wel fit en levenskrachtig is, mag zeker worden gesteld. In een samenleving die nu niet meteen vriendelijk lijkt voor het verenigingsleven, voor niet-formele educatie en voor engagement, lijkt het soms dat het volksontwikkelingswerk een bedreigde werksoort is. Wie gaat nu nog naar een verenigingsactiviteit om zich te amuseren? Er is toch boeiender spektakel elders te vinden? Wie volgt nog een cursus over filosofie, behalve drie wereldvreemde geitenwollensokkendragende vijftigers? Wie zet zich nog in voor een betere wereld, in een beweging die mensen wil sensibiliseren, type Pax Christi of Zij-kant?

Is het sociaal-cultureel werk voor volwassenen werkelijk op sterven na dood? Bij heel wat mensen leeft die indruk. Ze maken zich zorgen over de kracht van lokale afdelingen van verenigingen van het type KAV of Davidsfonds. Men neemt als vanzelfsprekend aan dat deze verenigingen moeilijk het hoofd boven water houden, en dat vormingsinstellingen nog amper deelnemers werven. Toegegeven: ja, er zijn een aantal werkingen gestopt, of gefuseerd met gelijkaardige in naburige gemeenten of parochies, of zijn zo vergrijsd dat ze geen jong volk meer aantrekken. Er is in ieder geval een probleem, maar is de sector echt met uitsterven bedreigd? Een juiste of foute perceptie?

Boekstaven is een boek vol tabellen en grafieken. Je vindt er geen grote theorieën over empowerment en gemeenschapsvorming, sociale actie of educatie, maar harde cijfers. Dat materiaal ontbrak om spijkerhard aan te tonen in welke staat van gezondheid die sector verkeert. Eindelijk de waarheid? Ja, die staat er in, zwart op wit. En gedetailleerd, per deelsector, volgens leeftijd, volgens de spreiding over de provincies enz. Met een systematiek die de sociaal-culturele sector eigen is. Soms zou je bidden om een beetje meer guts, om olie op het vuur en niet op de golven. Ga ervoor. Maar nee, de nuchterheid gaat voor. Immers, de cijfers spreken voor zich. En ze zijn volgens mij indrukwekkend. Ik skip details en beperk me tot markante cijfers.

De 55 landelijk gestructureerde verenigingen, waarvan 14 migrantenverenigingen hebben samen 15.000 actieve afdelingen. Dat zijn er zo'n 50 per gemeente. Ze hebben 2.603.312 leden, dus zowat 40 procent van de Vlaamse bevolking zou lid zijn van een vereniging. Misschien zitten er wel wat dubbelgangers tussen, maar toch, het is significant. Die verenigingsafdelingen organiseren samen zo'n 274.412 publieksgerichte activiteiten. Daarnaast zijn er "bewegingen". Zij zijn met 31. Er zijn ook 13 volkshogescholen die regionaal gespreid zijn. Die laatste bereiken 63.317 deelnemers. En tenslotte zijn er de 27 landelijke vormingsinstellingen die 188.104 deelnemers hebben. Deelnemers en leden zijn natuurlijk niet gelijk te stellen, maar je mag toch stellen dat de sector zo'n 3 miljoen mensen bereikt.

Het is een arbeidsintensieve sector. Er werken 2.230 personeelsleden, hooggeschoold en het zijn hoofdzakelijk vrouwen (69%). Blijkbaar is die verhouding steeds typerender voor de zachte sectoren. De meeste organisaties zijn eerder klein, twee derde stelt minder dan 20 mensen te werk, slechts 6 hebben meer dan 50 medewerkers. En er is geen vergrijsd werknemersbestand, wat sommigen toch denken.

Zijn er nog mensen die zich vrijwillig engageren in het verenigingsleven? Het is een goede graadmeter voor de gezondheid ervan toch? Bewegingen en vormingsinstellingen zijn vooral professionele organisaties, verenigingen drijven op het vrijwilligerswerk. Zij hebben samen in al hun afdelingen niet minder dan 225.298 vrijwilligers. Je kan er veel zalen mee vullen. Het merkwaardig hoge cijfer verbant doemdenkers over de ongeëngageerde burger naar de Hades. Mooi zo.

Iets over geld mag niet ontbreken. De sector heeft een omzet van meer dan 161 miljoen euro per jaar. Pas mal. Daarvan komt 41% van subsidies, zo'n 66,7 miljoen euro. Dat is relatief

weinig, zeker in vergelijking met de kunsten. Het is toe te juichen dat de sector zoveel eigen inkomsten weet te verwerven. Merkwaardig is dat de personeelskost dan weer hoger is dan de subsidies. Die bedraagt 85,6 miljoen euro, en dat voor een sector die je best mijdt als je rijk wil worden. Veel kan je er nooit verdienen, behalve professionele en inhoudelijke voldoening.

Natuurlijk, de cijfers krijgen pas echt groot belang als ze over meerdere jaren vergeleken kunnen worden, liefst op een zo lang mogelijke termijn. Het wordt een barometer van het sociaal-cultureel werk, eigenlijk van de gezondheid van onze samenleving, van de sociale cohesie, van het belang dat mensen hechten aan niet-formele (niet op de job gerichte) vorming, van vrijwilligerswerk, engagement en een diverse vrijetijdsbesteding. Er is immers een immer toenemende concurrentie op de markt van de vrije tijd: steeds meer tv-aanbod, een exploderend internet, meer facebook en games, om van een cafébezoek of naar de film gaan nog maar te zwijgen. Het verenigingsleven lijkt stand te houden onder de commerciële pletwals. Daar ben ik blij om. Is Vlaanderen dan toch een warmere regio dan onheilsprofeten ons doen geloven? De barometer staat nog op goed weer, al moet het mij van het hart dat ik dan toch niet begrijp waarom Vlaanderen zo weinig solidair is, waarom er zoveel verzuurde mensen zijn, of platter, waarom het kiezerskorps naar de 'onverdraagzame' zijde opschuift. Alle inspanningen voor de sociale cohesie ten spijt ...

Ik vind deze cijfers prachtig; ze doen meer dan een beetje deugd. Persoonlijk zelfs. Ik was betrokken bij het beleid, op het kabinet en in het Vlaams parlement. Ik heb onder leiding van twee cultuurministers en met collegae van kabinet, administratie en parlement hard gevochten voor deze sector, al twijfelde die soms, gelet op de (in meerderheid) klassiek-wantrouwige achtergrond ervan tegenover de overheid, aan onze goede intenties. Er is veel vernieuwd, door regelgevend werk, maar toch vooral omdat de werkers en vrijwilligers daardoor hun 'ding' konden doen. Het doet deugd om dat te zien. Vlaanderen is één van de weinige regio's, misschien zelfs de enige, waar deze sector volwaardig deel is van het cultuurbeleid. Dat rendeert dus.

Oh ja, er zijn nog bergen werk te verzetten, met koppigheid, om de mooie cijfers hoog te houden. Ik hoed me voor wilde dromen over spectaculaire stijgingen. Het karakter van de samenleving gaat immers alsmaar meer richting 'ego' en 'globo'. Misschien zal de tegenreactie in de samenleving sterker worden? En in deze strijd neemt ook een alerte, slimme overheid, zowel Vlaams als lokaal, een cruciale rol op. Verenigingen vragen niet zo heel veel, maar alles begint met respect, zelfs affectie. Subsidies, begeleiding en goed gedoseerde dienstverlening vormen een werkzaam voorwaardenkader. De staat van het jeugdwerk, vooral van de 'traditionele' jeugdverenigingen, vormt daarvoor een speellevend bewijs, want ik zie ze in blakende gezondheid. Volgen de volwassenen?

Bart Caron
Vlaams volksvertegenwoordiger – gewezen kabinetschef Cultuur